

„A Természet“ előfizetési ára
egy évre 6 korona;
díszes bekötésű tábla hozzá 2 korona.

Állattani, vadászati és halászati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Szerkeszti és kiadja:

DR. LENDL ADOLF.

Budapest,

II. ker., Donáti-utca 7. sz.

Vadmacska és görény a fogságban.

Irta: Vatskits György dr.

Az állatok világának kitünő megfigyelője és páratlan leírója, Brehm, az emlősök szellemi képességét a következő szép szavakban foglalja össze: „Az emlős állatnak emlékezete, értelme és kedélye s ebből kifolyólag nagyon elszánt, határozott jelleme van. Van megkülönböztető képessége, helyi, időbeli, szín- és hangérzéke, megismerő, észrevevő, ítélő és következtető tehetsége; tapasztalatait megőrzi és hasznukat veszi; megismeri a veszélyt és tanakodik a módról, hogy elkerülhesse; rokon- és ellenszenvet tanúsít, szereti hitvestársát és gyermekeit, barátait és jóltevőit; gyűlöli ellenségeit és bosszantóit, ki tudja fejezni háláját, hűségét, tiszteletét, megvetését, örömet és fájdalmát, haragját és szelidségét, ravaszságát és okosságát, becsületességét és fufangját. Az okos állat számít, fontolgat és mérlegel, mielőtt cselekszik; az érző állat tudatosan kockáztatja szabadságát és életét, hogy külső ösztönének eleget tegyen. Az állatnak igen magas fogalma van a társas életről s a közjóért föláldozza magát; betegeket ápol, támogatja a gyengébbeket s megosztja táplálékát az éhezőkkel. Legyőzi vágyait és szenvedélyeit, megtanul uralkodni magán, tehát önálló akaratot és akarakterőt is tanúsít. Évekig visszaemlékszik a multra, sőt még a jövőre is gondol, gyűjt és takarékoskodik a jövőre.”

Hogy Brehm idézett remek jellemzésének egyik

vagy másik helye mennyire összhangzásba hozható fogságba kerülő vadon élő emlősök magaviseletével is, arra nézve leírom régi megfigyeléseimet, melyeket egy fogoly vadmacskán és egy görényen észlelni alkalmam volt.

Egy napon, a marosvásárhelyi apát vendégszerető házában, többemmagammal az ebédnél ültünk, mikor kikéretett gimnáziumunk pedellusa a folyosóra, hogy nézném meg azt a vadmacskát, melyet egy székelgy legény kemény egypengőért el akar adni.

Kimentem s bámulva láttam, hogy a góbé — madzagra kötve előránt egy jól kifejlődött vadmacskát. Szánalmas állapotban volt a nyomorult; a esikorgó hidegben meggémberedett minden tagja. Erőtellenül lépett egy-kettőt a rángatás folytán, ravasz, sunyi szeme ezúttal neveltséges alázatosan nézett rám.

Időm természetesen nem volt, hogy hosszadalmasan kikérdezhessem a góbét, hogy jutott elevenen e szép vadászsákmányhoz, hanem csak aziránt érdeklődtem, mi lehet e veszedelmes bestia szelidségének az oka?

Agyon van fázva, éhezve — erőtlen, akár a kis gyerek, — mondta a legény s a markomba nyomta a macska porázát.

Ekközben az apát is kikerült a folyosóra, nevetve nézte hol a macskát, hol engem. — No, tanár úr, magát azután becsapta a hunczut góbé, — hát ki látott már ilyen vadmacskát? Biz' ilyen egy tuczatot szedetek össze hamarosan a szomszédokból, ha tetszik.

Hanem vezesse be az ön vendenczét az ebéd-

lőbe, hadd lássák a többiek is, hogy ennek eszeágában sincs kiérdemelni a vadmacska titulust.

Odabenn — talán a házigazda iránti udvariaságból — az apát pártjára állottak. Néhányan kenyérdarabokat dobtak neki, mit az mohón felfalt. Lám-lám — az ön vadmacskája, — nagyon szereti a kenyeret, úgy látszik ezen nevelkedett.

Nem állhattam szó nélkül. Ha nagyságod nem ismeri a vadmacskát, az állására nem vet foltot, de nekem, mint a természetstória professzorának, kutya-kötelességem a vadmacskát ismerni.

Tartottam tőle, hogy a jó meleg ebédlőben erőhöz jut — s ott fogja teljes egészében vadságát bemutatni. Elvezettettem a vadmacskát Ferencz pedellussal, azzal a meghagyással, hogy a tőszomszédságban levő lakásom üres éléskamrájában szállásolja el, melynek egyetlen butodarabja egy jó nagy, nehéz nővényprés volt. Ehhez kell kötni a macska zsinagédát.

Szász Ferencz, úgy látszik, szintén gyanakodott a macska minémiségében, (nem is volna székely, ha nem kétkednék) s fölöslegesnek tartotta az óvóintézkedést s egyszerűen bekvártélyozta a hálószobámba.

Amint kollégámmal, Dömötör Jánossal belépünk az emeleti lakásba vezető lépcsőházba azzal a szándékkal, hogy egy kis strichninnel fűszerezett pecsenyével megvendégeljük ezt az élő múzeumi leltártárgyat, dühös prüszkölés, ugrálás, köpködés zaja ütötte meg fülünket, hogy mi tülés-tagadás, nem mertünk benyitni a szobába.

Előkerítettük Szász Ferenczet. Himelt-hámolt, — a nyakát csavargatta — azután kirukkolt, hogy hát az íróasztal lábához kötötte.

Nagy óvatosan benézett a kuleslyukon. Az ám, ne te ne, — biz ez vad.

— Bemerne-e menni hozzá? — kértem tőle. — Merne a menydörgős ménkü, tekintetes úr, — nyomban a szememnek esne a dögje!

— Már pedig én estére szeretnék lefeküdni, hát csak gondoskodjék róla, hogy elakolbolítsuk valahogy!

Szász Ferencz borzas feje, mint az óra ingája, folyton bölíntgatott. Az ám, — de hogy?! Tanakodásunknak az lett a vége, hogy hozattam egy nagy fületlen kosarat, hogy azt rádobva lefüleljük és átköltöztessük a vadmacskát.

Ferencz bácsi előbb azonban jónak látta a kefe-seprüt — magyarul: partvist — a pedellusok ős szimbolumát, fegyver gyanánt előhozni.

Benyitottuk az ajtót; a macska csak szikrázott a dühtől, rángatta a zsinagédát, hogy csak úgy tánczolt, csörömpölt minden az íróasztalomon.

Szász Ferencz óvatosan felemelte a kosarat, a macskára dobta, egy ugrással mellette termett és a kosarat lenyomta. Erre kollégámmal segítségére siettünk s megkezdtük a költöztetést; Ferencz húzta, mi nyomtuk a kosarat.

Hanem egyszerre megállt mindhármunknak az eszekereke, nem számoltunk el a küszöbvel. De azért csak csúsztattuk a kosarat, mely a küszöbnél felemelkedett kissé. A macska kimutatta onnan nagy karmait, szaporán pofozgatott jobbra-balra.

A küszöbön is tülestünk, hanem akkor meg az állat zsinagédát húzódott a kosárba. Egy kampós tűzpiszkálóval megkaparintottuk és odakötöttük a nővénypréshez. — azután ki a szobából.

Hozattam egy darab nyers friss disznóhúst és egy darab szalonnával tűzdelt nyúlpecsenyét. Mindkettőt strichnines oldattal megkengettük s bedobtuk

Husvéti hangulat.

— „A TERMÉSZET” eredeti tárczája. —

— Irta: Sölygő. —

Itt a feltámadás örömmépe! Rügyfakasztó tavasz derekán az öröm kihat a balzsamos illattal telített pagonyokra, mezőkre és lakóikra egyaránt. Osztozik az örömben a vadász is, ki áhitattal lelkében indul hazafelé, onyhe tavasz estéjén. A husvét hozta vadászörömök megjöttére hála tölti el az ő vadászszívét is s örömmel gondol titokzatos tavaszi tollasára: mégis szíve mélyében talán fájlalja azt, hogy örömosztás idején örömet is ront. Leteszi tehát a gyilkos fegyvert, hadd örvendezzen a szalonképesség legalább a szent ünnepek napjain! Illő is, hogy ne csak önzően maga a vadász örvendezzen a tavasz örömmépeinek, hanem örvendezzen mások vigasságának is, kik mint az erdők és mezők tollas és prémes népei, bizonyára máának sokkalta nagyobb örömmel élvezik a tavasz beköszöntét.

A vadász, ki szível-lelekkel ebbeli hivatásának él, nem egyszer feláldozza vadászkedvteléseinek a gazdagságot, a kényelmet, az előkelő állást, csak hogy zavartalanul élvezhesse a nagy természet csodás világát s annak még csodásabb rejtelmét, minőket csak az azokat megértőknek nyit s tár fel az erdők világa. Ám, ha néha a vadászatnak óriás áldozatokat is hozunk, eserdebe egyéb kincseket kaptunk: a szabad természetet a maga meztel-

esülhetlen ajándékaival, edzetségünket, egészségünket s olyan derült jó kedélyt, amely az igazi vadász lelkét oly találoán jellemzi.

A vadász oda künn, a szabad természet ölében, megtalálja mindazt, amit a zajos, rideg világban netalán elvesztett akkor, midőn a vadászat kedvéért a világ hamis bálványait odadobta. Mit ér a gazdagság, ha mellette kórágynak gyötrő kín emészti az elkényeztetett testet? Az edzett vadászember előtt a kórágó, a senyvedő test, csak hírből ismert fogalmak. Mit ér az előkelő hivatal, ha napestig, poros aktákkal telerakott füledt hivatalhelyiségekben sorvad az egészség s kitiintetésekkel, érdemrendekkel ugyan elhalmozva, időelött korhadtt aggasztánokká válunk. Ám ha már gazdagságot, rangot a vadászat kedvéért egészen föl nem is áldozhatunk, talán annyi koncezzsiót tehetünk a vadászatnak s annyi áldozatot hozhatunk a nagy természet oltárának, hogy rangból s vagyonból beérjük félannyival, a másik felét pedig az erdők, mezők örökszép templomaiba visszük áldozatként. Az áldozatnak sem a vagyon, sem a rang nem fogják olyannyira kárát vallani, mert hát más réven egészségünk s a csodás élvezetek, miket a nagy természet mindensége rejt, behozzák azt, amit talán elveszteni fájlaltunk.

Siessünk örömmel szívünkben most husvét ünnepén is a virulásnak induló pagonyba s elmékedjünk azok fölött, amiket a vadász a világiak lemondásával elérhet. Mire való az a szakadatlan harez és hajsza az életköz-

neki, abban a reményben, hogy reggelre megdöglik tőle.

Este hazatérve — ugyanazok a barátságos hangok fogadtak. Az éléskamra ablakos ajtaján át láttam a macska égő foszforeszkáló szemeit, kétségbeesett dühöngését, mely csak akkor csillapodott, mikor a lámpát eloltottam.

Reggelre az én macskám teljes frissességében járta a boszorkánytánczot, a húsnak feléje se nyúlt, pedig éhes lehetett nagyon és szomjas — de mérgezett vizét sem kóstolta meg.

Igy tartott három napon át. Más nem volt hátra, mint agyonlövetni.

Előszólitottam Ferenczet, a markába nyomtam a flóbertet. Vakarta a fejét, topogott, azután kibökte, hogy a kezében életében sem volt botnál más fegyver. Hanem a sarki borbély, az ért hozzá, — katonaviselt ember.

El is indult érte s hozta diadalmasan a borotvás Nimródöt.

Hogy könnyen eltalálja, Ferencz bá' bedugta a kefeseprűt, a macska dühösen hátára feküdt, elkapta a seprű fejét, szorongatta, rágta és ily helyzetben érte szívéet a golyó. Egyet hemper-bueskázott — vége volt!

Most már mindannyian könnyebben éreztük magunkat, különösen én, kinek folyton eszemben kóválygott Tschudi idevonatkozó oktatása: „A vadász óvatos legyen és jól cézélta vegye a bestiát!“ A sarokba szorított, megsebesített vadmacska nagyon veszedelmessé válhatik. Ha csak megebesült, tajtékoz dühvel a hátát kipúposítja s a farkát föl-kunkorítva, fújva és tüszögve közeledik a vadászhoz. A következő pillanatban ráugrik és hegyes karmait mélyen belevágja

testébe, különösen mellébe, úgy, hogy alig lehet leszakítani — s az ilyen sebek nagyon lassan gyógyulnak. 1899. április végén Kassa mellett történt, — beszéli Mojsisovics — hogy egy favágó az ágon heverésző vadmacskát kövel hajigálta meg, mire az állat a nyaka közé ugrott, mélyen belevágta karmait és kegyetlenül összemarcangolta. Egy épen a közelben vadászó társaság csak nagynehezen bírta emberünket szorult helyzetéből kiszabadítani.

Miért nem ette meg a fogságba került, agyonéhezt vadmacska, mely három nappal előbb az előtte ismeretlen kenyeret fölfalta, a megmérgezett húst?

Hogy megszagolta volna rajta a mérget, az hiszen kizárva, de inkább annak tulajdonítom tartózkodó magaviseletét, hogy nagyon rosszul bántunk vele és bennünk határozott ellenségeire, rosszakaróira ismert. Hiszen Zelebor szerint még meglelt korokban elfogott vadmacskák is jó bánásmód által megszeli-díthetők.

Igaz, hogy táplálék tekintetében — Brehm szerint — úgy a fiatal, mint az öreg fogoly vadmacskák nagyon válogatósak. „Minden egyébnél jobban szeretik az egereket és a kisebb madarakat: a tejet époly józúen nyalogatják, mint a házi macskák, a lóhúst azonban konokul visszautasítják; sőt akkor is tönkre mennek, ha kizárólag — egyébként jó — marhahússal táplálják őket. Eltartásuk nehézsége okozza, hogy állatkertekben csak ritkán találhatók s hamarabb láthatunk tíz leopárdot, vagy oroszliánt, mint egyetlen vadmacskát.“

Meg vagyok azonban győződve, hogy rossz bánásmódunk után bármivel is kínálhattuk volna a féltelmetes, de hasznos vadmacskát, melyet a vadász,

delem világában, elérhetlen ábrándok után? Ugyan ki óhajtja növelni a magukkal meghasonlott s esalódott szerenesevadászok számát? Akik egykor együtt velünk rőták az iskola padját, eljutottak talán bársonyszékékig, talán főpapi palástokig! Irigyeljük őket? Miért tennék ezt? Ők talán még többet is vágnak elérni... A vadász lelkét kielégíti a nemes élvezet, amit a vadászat ideális értelemben nyújt, hiszen ezen az úton tanulta megismerni és szeretni a nagy természetet, annak templomát és látogatóit s egyben ezeknek köszönheti lelke békés nyugalalmát és vasegészségét!

Boldogok lehetünk, ha erdeinkben, fegyverrel vállunkon, elmélkedhetünk husvét ünnepe fölött, de egyben esodálkozhatunk a fölött is, hogy a feltámadás, szeretetbőke és remény ünnepéhez az irigység hozzáférközik. Akárhányan a hatalmasak közül, kik valamikor együtt nebulóskodtak az iskolák padjain, nemesak hogy nem áldoztak a vadászat istenének, annál kevésbbé a csodás természet ideáljainak, hanem rideg szívvel a természetkedvelő vadász élvezeteit is inkább hovatovább korlátozni, nyesegetni, szűkebb terekre szorítani igyekeznek.

Ha összehasonlítjuk nem is az ősidők, csupán a régi jó idők állapotait a maival, az eredmény a vadászra nézve lehangolóan elszomorító. A régi jó idők a vadásztalalóknak még fogalmát sem ismerték. Jóllehet nem is volt akkor rá szükség. Ma túlzottan tilos minden. Tilos a vadászra még a nem tilos idő is. Így vannak ezzel jó halász kollegáink, a horgászok is. Am ebbé csak bele

kell nyugodnunk, hiszen a vadász kötelme egyben a védelem is!

Az erdők hazánkban, — talán a mármarosai, fogarasi és hunyadi havasok kivételével — ma már nagyobb részben olyan kulturterületekké váltak, ahol a még nemrégiben ős szűz vadászterületekbe plántált gőz- és villamtelepek gombamódra szaporodnak. Irtások helyén még löversenyter is keletkezett. Elismerjük a lötenyészítés elsőrangú fontosságát, ám nem egy másik ág rovására. A vadásznak hovatovább a lég madarainak, néhány a kulturával daczoló speciésein kívül, más objektuma maholnap alig akad. A szárnyasok népe is elvonul hyperkultur erdők tájairól: a pagonyok hovatovább vasutakkal átszelt olyan területekké válnak, ahol a vadállomány, szűk izoláltságában, előbb-utóbb degenerálódik. Már is lépten-nyomon felhangzik a panasz e téren. Keresik, kutadják az okokat s külföldről átplántált vérfelfrissítéssel akarnak a bajon segíteni; mintha még azon egyáltalában segíteni lehetne. Mi, a 20-dik század vadásza, csak sopánkodunk és keserves panaszhangokat hallatunk: már a 21-dik század kulturvadásza, túlesve e fájó sebeken, egyes vadtenyészítő részvénytársaságok zárt területein fogja a szeliddé vált szarvasok és sörtevad elejtésével szerényen beérni.

Sajnos, az erdők mélyében zakatoló gőz, villam, vasut és gyártelepek az igazi vadászeteknek még nem az egyetlen gyilkolói. A kultura az erdőt-mezőt átszelő vizekre is kiterjeszti kezét s szabályozások vízrendészeti

kinek vadállományát pusztítja és a közvélemény elítéli ugyan, de az erdésznek és a mezőgazdának valószínűleg nagy oka van hálásnak lenni iránta Brehm szerint, mert több kártékony, mint hasznos állatot pusztít el.

Ugyanez évben egy tanári tanácskozás alkalmával jelenti a pedellus, hogy iskolánknak ketrecben egy jókora görényt hoztak. Mivel a konferenzia hosszúnak ígérkezett, meghagytam Ferencznek, hogy borítson a ketreczre egy másik erős ládát, nehogy kimeneküljön a notórius csibetolvaj. Ferencz biztatott, hogy elég vastag a ketrecz fala, onnan ugyan ki nem szökik, de mikor figyelmeztettem a vadmacska históriájára, elröstelve magát, sietett a parancsamat teljesíteni.

Délután 6 óra felé végeztünk s első dolgom volt gyertyafénynél megnézni a foglyomat. A ketreczet borító láda alsó részén egy kis rágást vettem észre. No ez kibújt innen!

— Már hogy a csodába jöhetett volna ki, méltatlankodott Szász Ferencz. Ezen a kis lyukon? Hanem mikor leemelte a ládát, csak bámult, hol rám, hol a ketreczre. Biz az üres volt, csak az illata terjengett benne a görénynek.

Körünéztem, — ugyan hová bújt! Szász Ferencz, úgy látszik, hallott egyetmást a görény elszántságáról, vakmerőségéről, mert lassan az ajtó felé húzódott — s közben a sok dolgát emlegette.

Ekközben észrevettem, hogy az egyik jó magas vegytani szekrény tetején több svéd filtráló papiros-csomó fel van bolygatva, összekuszálva, az egyik iv erősen kidomborodva.

Meggyőződni feltevésem helyességéről nem mer-

tem, Ferencz ezalatt szépen el is ódalgott, hagytam hát.

Ennek is két darab friss húst — strichninnel és ciankáliummal fűszerezve — tettem a padlóra és vizét is megmérgeztem.

Reggelre kelve — utána néztünk — s láttuk, hogy a görény mindkét darab húst a szoba másik sarkába vonszolta ugyan, de nem evett belőle.

A görény ismét a papirlapok alá húzta meg magát.

Ferenczet csudálatos bátorság szállta meg, mert minden szó nélkül felkapott egy jókora zászlórudat és bökdösni kezdte a papirosokat.

A következő pillanatban a görény — hatalmas szökéssel — egy görebekkel, lombikokkal megrakott állványra ugrott és szépen meghúzta magát mögöttük.

Barátságosnak épen nem mondható pillantásokkal nézegetett ránk s ez készített a laboratórium mielőbbi elhagyására. A szoba kulcsát zsebre tettem, nehogy a vitéz szikulus valami bolondságot kifundáljon.

Délután ismét meglátogattam a foglyot. Útközben a 25 fokos hidegben 2 verebet láttam félig agyonfagyva vergődni zárt iskolafolyosónk üvegablakán. Könnyű szerrel megfogtam az el nem pusztítható görény halálának ezen élő újmutatóit. Mindegyik lábára vékony zsineget kötöttem, jól megkenegtettem szárnyuk alját strichin-oldattal és a görény egykori börtönéhez kötöttem őket.

Foglyunkat ezalatt gondosan szemmel kísértük. Ott ült a lombikok közt állhatatosan — s élénken tekintgetett a felmelegedett, repkedő madarak után.

Elhatároztuk, hogy reggelig nem háborgatjuk a szertár ideiglenes őret. Háttha a két madár, az élő

örve alatt a partok festői képét megváltoztatja. Hja, ennek már így kell lenni. Kedélyes, régi jó világot élni tilos a esermelynek is! A vízrendészet előbb-utóbb elpusztítja a parti nefelejések költők diesőitette kék esillagát s Flóra számtalan bűvös-bajos olyan gyermekét, mely az erdők patakja mentén ütött tanyát s előbb-utóbb üvegházakba kerül, hogy onnan gyönyörködtesse majdan illatával és színpompájával a jövő nemzedék vadászát!

Ne szálljon-e bánat szívünkbe, ha a jelent a multakkal s a jövővel egybevetjük? Vadász és erdész volnának hivatottak e szomorú tünetek fölött nemesak keseregve elmélkedni, hanem azokon segíteni is, ha egyáltalán az lehetséges.

Világrészeink vadászterületei a kultura örve alatt idővel olyan kegyetlen átalakulásokon fognak átmenni, hogy évszázadok multán hazánk amnyira magasztalt természeti szépségeit néhol csak kopár sziklák s Mars-esatornákra emlékeztető vízvonalak lesznek hivatottak képviselni. Ahol a kultura — már t. i. nem a szakérteszté — az erdőre teszi feldolgozó és átalakító kezét, ott az erdő előbb-utóbb, ha mint ilyen talán védelemben is részesül, el fog pusztulni, mert kivésznek belőle a vadak. Mit ér az erdő, ha hiányzik belőle a vad és a szárnyas?

A túlhajlott utakra tévelygő kultura bizonyos határokon túl a természet háztartásának bálesen megállapított egyensúlyát megzavarja: ennek árát maga a kultúrterjesztő emberiség fogja valamikor keservesen megfizetni!

Látnoki szemekkel utal ra Madach a jövő századok

utolsó rózsaszáljára s utolsó állatára! Ne szóljon a koncezzsió csupán a házi állatoknak! A nagy természetben minden állat számára ki van jelölve a működési kör s ezt tőle elvenniük még talán mélyrehatóbb kulturezölök árán sem szabad!? Hiszen ha fel tudnak tartóztatni a teremtő kultura egyben romboló utait azokon a pontokon, ahol önzően kérlelhetlen ézeljainak a természet szépségeit kénytelen feláldozni! Milyen felséges ajándékot adnánk ezzel a jövő nemzedéknek!

Az emberi nem Megváltója feltámadt husvét ünnepe, hogy az emberiségnek boldogságot hozzon. A megváltással ő szebbé, jobbá tenni kívánta a világot akkor, midőn magát érette feláldozta. Vigyük át ezt a magasztos tendenciát a szép természet védelmére s álljuk útját tőlünk telhető erőből annak, hogy erdeink, ligeteink lakóinak előrelátható kipusztulásával az erdők poézise valamikor végkép megszűnjön!

A föld kerékén, hála legyen a nimródok védszentjének, ma még bőven akad vadászember a társadalom minden rétegében, civilizált és műveletlen népeknél egyaránt: e vadászokon kívül légió a száma azoknak, akik a természet szépségeit méltányolni tudják s felfogják a vadászszal együtt mindannak horderejét, aminek érdekében a vállvetett küzdelem ma még eredményeket hozhat. Egy rendszeres védszövetség az erdőket irtó s az erdők szíve mélyéig hatoló kultura túlkapasú ellen ma még megmentheti a jövő nemzedék számára, a vadászterületekkel egyben, a természet eme szépségét. Még nem késő!

csemege illata, kicsalja rejtekhelyéből a vérengző állatot. A verebeknek bőven kenyérmorzsát szórtunk a padlóra s elmentünk.

Másnap reggel — ugyanaz a helyzet. A görény állhatatosan a helyén volt, de a madarak eltépték vékony madzagukat s ijedten röpködve verdesték szárnyukkal az ablaktáblákat.

Kezdem únni a dolgot és újra izentettem a puskás Figarónak, hogy szükség van rá.

Ezalatt átmentem a szomszéd terembe valamiért. Két óra múlva előkerült Figaró úr Ferenczcel egytomben. Ferencz ismét a kefeseprűhöz folyamodott, ki tudja, mire lesz jó — vélte.

Benyitottunk, — átható penetráns illat s a madarak tollai vartak ránk — de a görény ismét kedvező tartózkodási helyén ült.

Ennek már nem is kell golyó — mormogta Ferencz. — de erre már lőtt a beretvás vitéz. Épen homlokon találta. A görény kissé visszahúzta a fejét, szeme fájdalmasan, dühben égve meredt ránk. Még egy lövés, azután 5—6 gyors egymásutánban, de a görény csak ült a helyén.

Ez a szívós makaesség felbőszítette a jámbor székely pedellust. Egypár lombikkal egytomben lehúzta seprőjével a görényt a földre, néhány alapos ütést mért a fejére — míg a szegény állat nagynehezen kiadta páráját.

Ferencz diadalmasan nézett szét. — Ez kell a kutyának, nem golyó, ezzel már csak így illik bottal elbánni, mert a görény csak görény, nem pedig vadmaeska!

Az inkább agyonvert, mint meglőtt, de legkevésbé megmérgezett szívós életű görényt közelebbről megvizsgálva, láttuk, hogy a golyó több

helyen behatolt a fejébe. A megmérgezett madarak azért nem pusztították el, mert a tollak legnagyobb részét nem ette meg és a jobban bekent apró tollakról, melyeket a hússal együtt felfalt, valószínűleg lerázták a verebek a mérget vergődésük közben.

Ekkor kezdettem Ferenczet kioktatni, hogy a szívós életű görénynek még a mérges kígyó harapása sem árt meg, hogy mindenféle fájdalmat csaknem közönyösen tűr el és csak nagyon súlyos sebekbe pusztul bele; hogy egy nagy német tudós — Brehm, inkább hasznos, mint kártékony állatnak mondja és azt állítja, ahol sok az egér, ott jobb volna őt nem is bántani, hanem ahelyett inkább a tyúkóákat kellene kijavítani és elzárni, mert az egészen kívül még nagyon sok kártékony állatot pusztít el a falánk teremtés naponként.

Ferencz beszédem behatása alatt nagyokat nézett hol rám, hol a görényre.

Igaz, folytattam, hogy a szabadon élő görény az emberrel szemben némelykor eszeveszetten vakmerő, sőt a gyermekekre nézve veszedelmes lehet. „Vernában — egy hesseni faluban, mondja Lenz — egy hatesztendő fiú letette öcsesét az országútra egy csatorna közelében, hogy könnyebben vigyázhasson rá. Hirtelen három görény jött arra s megtámadta a kisebbik fiút. Az egyik a nyakába ugrott, a másik oldalt ragadta meg a fejét s a harmadik a homlokát. A kis fiú rémülten sikoltott, a bátyja segítségére akart sietni, csak hogy akkor a csatornából még több görény bujt elő s őt is meg akarták támadni. Szerencsére a mezőről két férfi jött a gyermekek segítségére és miután két görényt agyonverték, a többi kerekét oldott. Rigában egy görény a lyukas padlón át lopódzott be a szobába, ráugrott a bölesőben fekvő

Régi műrecek fentartására s újak létesítésére az egyes kulturállamok mesésen óriási összegeket áldoztak s áldoznak minden időben. Ha a forum romanumnak, az athéni akropolisznak, szent Péter templomának, a milánói marvány dómnak fentartására milliárdokat áldozni érdemes, a soha és semmivel nem pótolható természeti szépségek fentartására, óvására is akadhat talán kincsforrás? Az ebbeli kötelemek méltán odaállíthatók az államok legelső kötelességei közé. Képzeljünk a Mátra rengetegei vagy a Bakony helyén néhány szál fával tarkított gyartelep, egy-két szerény keretű, elzárt vadasparkot Mármaros ma még bejárhatatlan, vaddús bérczei közt — s előttünk lesz a jövő századok „festői“ képe!

Kétségtelen, hogy a mai magas színvonalon álló erdőgazdaságunk mellett ez a veszedelem még a messze jövő idők részben túlaggályos alapra fektetett rémképe, am korán sem kizart dolog s a majdani agyonkultúrázott, megnyesett pagonymaradványaival esonka Magyarföld klimatológiai viszonyai is, a mai erdőterületek elváltozásával, aligha fognak a mainál előnyösebb képet szolgáltatni!

De hát mi legyen az, amit módunkban van vállaltatva megtenni, ha elharítani akarnók azt a veszedelmet, mely a mindent kihasználó kultúra részéről remek erdőterületeinket elsősorban fenyegeti? Az egyöntetű akarat, a vállaltatva igyekezet, a tantoríthatlan célirány meg fogja hozni a szervezkedést is. Hanv, de hány olyan kulturális egyesületünk van világszerte, mely embryójában majdnem

nevetséges erőlködésekben kimerülni látszó vállalkozás volt s ma államokat irányító faktorra nőtte magát. A külföldi nagyobb irányú szervezkedésekről nem is szólva, elég, ha közmívelődési egyesületeinkre utalok amnyiban, hogy összevetem azok működésének mai eredményeit a még csak alig mult kezdet első stádiumaival. Miért ne lehetne az erdők s benne a vadvédelem ezélatából olyan szervezkedéssel sikra szállani, mely egyben hazánk természeti szépségeinek változatlan keretbe foglalt fennmaradását mai terjedelmük és külsejükben legalább állandó színvonalon tartaná?

Tulajdonképen miért alszik a közvélemény ilyesmi-ben? Sajnos, olyanok a mai viszonyok, hogy a feltámadást minden vonalon lesve, remegve várjuk: a bilinescítől felszabadult alkalomnak mindenkor akad majd tere és eszköze, melyekkel a módozatokat körvonalazhatja. Húsvéti elmélkedésem csak intő, felhívó szózat akar lenni, mely ha visszhangra talál, arra fog serkenteni, hogy a módozatokat és eszközöket konkrétobb formában szóvá tehessük!

Korántsem tolhatunk kizárólag mindent a kultúrtevényezőkre, a gyáriparra, a vasutakra, gőzfűrészekre, vízszabályozásokra, stb. Hiba bennünk is akad bőségesen! Alig van ember, még a legelfásultabbak közt is, ki a csodás természet szépségeinek szemléletébe elmerülve, ne tudna gyönyörködni annak adományaiiban. Ámde az emberek milliói napirendre térnek a természet szépségei felett: egy-egy rövidke tárczát, mely a természet szép-

kis gyermekre és megharapta a bal arcán. Schnepfenthalban még egy pásztort is megtámadott a görény, de természetesen életével fizette meg vakmerőségét."

Hát még mikor arról kezdettem beszélni, hogy jó bánásmóddal a görényt meg lehet szelídíteni és vadászati célokra, a rókának, a borznak üregéből való kiűzésére, de különösen patkányirtásra használják fel, Ferencz bizalmatlanul bölintgatott fejével.

— Hiszek uram a német tudósnak és a tanár úrnak is, — mindent elhiszek (ami furfangos székely nyelven azt jelenti, hogy egy szót sem tart igaznak az egészből), de tessék nekem megmondani, hogy miért nem ette meg a falánk állat a megmérgezett húst és ha oly bátor, miért viselkedett oly gyáván és türte, hogy egyik golyó a másik után a fejébe kerüljön?

Ferencz kérdéseire természetesen olyan választ adni, mely engem is kielégített volna, nem tudtam. Lehet, hogy a húst azért nem ette meg az eleven eledelhez szokott állat, mert első napon még nem volt éhes. Nincs kizárva az sem, hogy a mérget megszagolta rajta, de talán látta, hogy az ételt ellenségei, kik foglyúl ejtették, tették oda és velünk szemben már bizalmatlan volt.

Gyáva viselkedését olyformán igyekeztem inkább magamnak, mint Ferencznek megmagyarázni, hogy a golyó, mely a koponyájába fűrődött, összeroncsolta nagy agyvelejének féltékéit, vagy legalább is annyira megkábitotta az állatot, hogy elveszítette akarátát, értelmességét és bambán türte mindazt, ami vele történik, sőt menekülni sem tudott. Lehet az is, hogy belátta, hogy három felfegyverezett emberrel szemben minden erőlködése hiábavaló, azért adta meg magát és türte csaknem mozdulatlanul és némán a pokoli kínokat.

ségeit dicsőíti, mint unalmast félredobnak, nagyobb természettudományi munkát, mely a természet művei és szépségeinek szeretetére tanít, alig méltatnak figyelemre. Ha majd egykor az iskola a mainál nagyobb tért szentelhet a természettudományok minden egyes ágána, bizonyára közelebb fogunk jutni a célhoz is. Akkor azután a „természetvédők“-et, vagy más hasonló című egyesületeket nem fogják már elnevezésüknél fogva is nevetéses dolgoknak minősíteni.

A máig érvényesülő összes védelmi s előmozdító intézkedéseknek legjobb intenczióik mellett hízaguk az, hogy nem általánosak, hanem speczifikálnak s nagyon is szigorú határvonalakat szabnak ott, ahol az fölösleges, vagy helyén nem való. Az erdőket s a természet állatvilágát védeni hivatott törvényünk terén még szerfelett sok üdvös feladat vár a jövő nemzedékre. A jövő megbizulhatja magát majdan a multakért s utódainkat fogja sújtani!

Korántsem fokozzuk a természet iránti szeretet fejlesztését olyan tilalmi tablakkal, melyek közkinceset képező erdőség küszöbén, a legszebb pontok bejaratánál ott díszelnek s alig tovább, ugyanazon az erdőségen keresztül-kasul zakatol a gőzgép, füstölög a szeszgyárak kéménye!

A teremtés az embert tényleg paradicsomba, vagyis esodaszép kertbe helyezte akkor, midőn a szabad természet korlátlan rendelkezésére bocsátotta. Az emberek a természet adományaival ösölök óta lépten-nyomon

Útmutató

a mesterséges fészekodvak alkalmazásához.

Irta: Csörgöy Titusz.

(Folytatás.)

III.

Szabadon fészkelő madaraink megtelepítése és szaporítása.

E téren a gyümölcsös és díszkerttől a mezőig és erdőig tömérdek hasznos tennivaló akad.

Ha kertjeinket s parkjainkat a fülemüle- és poszátafélékkel be akarjuk népesíteni, először is minél több bokros helyről gondoskodjunk. A kerítések belső oldalát ültessük körül jól sűrűsödő bokrokkal, lehetőleg kettős sorban és sűrítsük e bokrokat nyésessel is. E célra a *galagonya* s a *gyertyán* a legalkalmasabb, mert a nyésés nyomán keletkezett *ágesomói* kiválóan alkalmas fészektalapzatokkal szolgálnak.

De az odulakó czinegének is egyik létfeltétele a sűrű bokor, melybe a ragadozó madár elől menekül. Amely tájon csak fa van, de bokor nincs, oda hiába várjuk a czinege betelepülését.

Ahol csak lehetséges, *hagyjuk meg a bokrok alatt a száraz falevelet*, mely az alacsonyán fészkelő rovarévöket ellenségük közeledésére figyelmezteti. E madarak annyira ragaszkodnak ehhez, hogy ha már megtelepültek is, elhagyják a helyet, mihelyt a száraz falevelet bokraik alól elsöpörtük.

Kertsarkokban, a kerítés bokorsora alján, de különösen a magányos fák köré gyűrűalakban ültetett

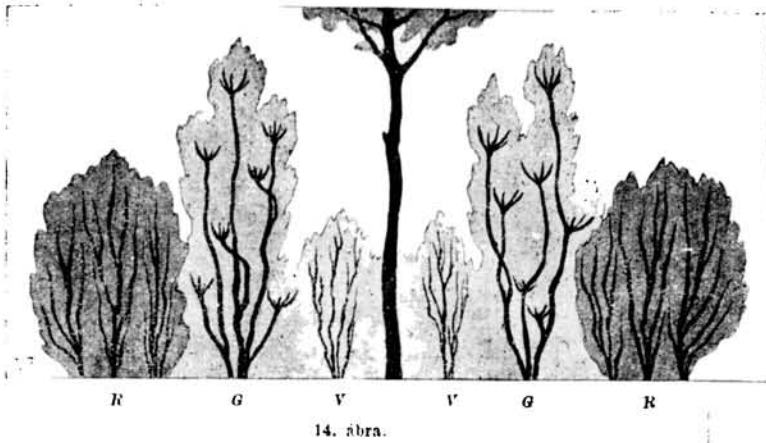
visszaéltek, elkezdve az államhatóságoktól le az utolsó favágóig. A természet esodakertjét irtani halálos bűn, hiszen mindaz, amit a nagy természet birodalmából növényben, állatban végpusztítás által kiirtunk, az emberi nemzedéket fosztja meg olyan örömeiktől, melyeket elvenni tudunk ugyan, de pótolni képtelenek leszünk!

Egyesüljünk tehát mindnyájan, kik a nagy természet esodás világának bámulói vagyunk mindazok ellen, kik e esodavilág semmibe vevésével, szentségtörő kontár kezekkel a teremtés dolgaiba avatkoznak s önző céloktól elvakultan, mitse törődnek a jövő nemzedék boldogságával, örömeivel!

Államhatalom, közigazgatás s egyesek, főként az ügyszeretettől áthatottak lesznek majd egykor, remélhetőleg közeli időkben, azok a faktorok, melyek a helyes utakat és módokat nemesak kijelölni, hanem végrehajtani is fogják, úgy, hogy évszázadaink jövő nemzedéke csakúgy megtalálhatja majdan örömét ugyanazokban az erdőkben és berkekben, ahol daliás őseink áldoztak Istenüknek, hol a dicső Anjouk, a nagy Hunyadyak, a szabadságszerető és védő Rákóczyak kedvtelten vadászgatva pihenték ki a csaták zaját s a kormányzás nehéz gondjait s ahol még ma is kedvtelve lessük s várjuk a szarvasok szakat, a fészlő tavasz szalonkáját s a fülemüle ödes szavát!

Legyen az eszme is, husvét ünnepének hajnalától kezdve, a feltámadás örök jelgége alatt:

Resurrexit!

bokrok közén* megmaradhat a száraz levél, annélkül, hogy a kert szépségének ártana.

A bokrokat csak *permetezővel öntözzük, ne pedig tömör vízszugárral, mely a bokorlakók törékeny fészkeit lesodorja és végkép elriasztja a legbizalmasabb madarat is.*

Gondoskodjunk *ivóvízről* is, különösen a száraz klímájú alföldi kertekben. Egyéb híján a földbe ásott fa- vagy cementvályú is megteszi, melybe a víz színéig érő lapos követ teszünk, hogy tapasztalatlan madárfiókák a vízbe ne fuljanak.

Mint hogy nem minden bokron van fészkealapul kínálkozó ágcsomó, nagyon ajánlatos a *fölfelé nyúló galyakat* hármassával vagy négyesével hánccsal vagy vastag fonállal *csomóba kötni*.

Berlepsch J. báró ezt a tőle eredő ötletet meglepő sikerrel valósította meg. Ötven ilyen többféle magasságban készült mesterséges ágcsomóban három hét multán 21 kenderike-, több fűzike-, poszáta-, ökörszem-, egy feketrigó- és egy aranyármány-fészket talált.**

Nyáron ne nyírjuk a bokrokat, mert ezzel tömredék bokorlakó madár második költését semmisítjük meg.

A kiásott gyökereket, tuskókat, száraz ágtöredéket halmozzuk fel a kert valamely csöndes zugában a kerítés mellé, esetleg karókkal is körültámasztva a rakást. Több hasznos madárfaj (vörösbecs, ökörszem, aranyármány, olykor énekes- és feketrigó is) szívesen fészkel ilyen gyökéresomók közt.

A nyárra valamely csöndesebb sarokba függesztett téli etetőszekrénybe is nem egy madárfaj építi fészket, kivált, ha a fedél alját ágakkal is megrakjuk. A poszátafélék (*Sylvia cinerea, curruca*) nagyon szívesen rakják fészkeiket *egresbokrokba*. Tanácsos tehát a kertet szegő eleven sövénybe itt-ott kis csoportokban egrest is ültetni.

Hogy a madárnak minél több kedvet adjunk a kertünkbe való telepedéshez, gondoskodjunk *fészkekanyagáról* is. Kössünk kora tavasszal a faágakhoz *tehén-, ló- és disznoszórt*, rongyból készült *típést* kis csomókban; továbbá *mohát* is minél többet. Nemesak a

15. ábra.

szabadon fészkelők, de az odulakók is nagyon szívesen használják fel ezeket a fészkekanyagokat

Ügyeljünk arra is, hogy a *macskák* — bokorlakó énekesek legnagyobb ellenségei — ne kóboroljanak kertjeinkben. Ahol fegyverrel nem védekezhetünk, állítsunk fel a kerítések mentén kényilású csapóládákat (ú. n. „*görényládákat*“), amelyek bejárataihoz halászvarsa szárnyaihoz hasonló sodronyhálókat állítunk terelőnek. Elég ehhez 1/2 méter magas háló; a macska nem ugorja át, hanem mellette sompolyog. Ha már okvetlenül szükséges a macska a háznál, tartsuk jól, hogy az éhség se kényszerítse madárfogásra.

A kerten kívül még igen sok helyet rendezhetünk be madaraink számára, ha minden gazdaságilag nem értékesíthető területet legalább kettős sorba húzott bokrokkal vagy pedig fasorokkal ültetünk be. De különösen szükség volna a *szántóföldeket is eleven sövénynyel, galagonyával, kökénynyel, vadrózsával beszegíteni*. Elég ehhez 1 1/2—2 m. szélességű sövény. Az a kevés árnyék, amelyet ez a nyesés által folyton embermagasság alatt tartható bokrozat a gabonára vet, elenyésző csekély kár ahhoz a haszonhoz képest, amelyet a bokrokon megtelepedő, a vetésbe is szorgalmasan bejáró rovarevő madarak hajtanak. A vetést szegő galagonya- és kökénysűrűségek különben a *vadovás szempontjából* is kiválóan értékesek, különösen télen, mikor a mező nem ad a vadnak búvóhelyet a ragadozó madár ellen.

A vadtenyésztés érdekében létesített *remizek* — ezek a bokros és fás sűrűségek — már magukban is valóságos „*madárvédelmi ültetvények*“. Még előnyösebbé alakíthatjuk ezeket, ha a bokrok közé sok apró tisztást vágunk, amelyek kerületén jobban lombosodik a meghagyott bokrok felülete, több födözéket ad a fészkek számára. A legtöbb énekesmadár különben is jobban kedveli az apró tisztásoktól megszakított bokrosokat, mint az egyenletesen benőtt sűrűségeket. Ez okból tanácsos a kerítések, utak, szántóföldek, stb. mentén nevelt élősvény-sorokba is helyenkint *kapukat* vágni. Ha a remizekbe fészkeodvakat is helyezünk, a bokrokon nyesés által többféle magasságban természetes ágcsomókat létesítünk, vagy ágak összekötözése révén mesterséges fészkealapzatokat teremtünk, — ezzel már sokat tetünk kedves és hasznos énekesek érdekében. Még csak a magánosan álló remizeknek bokor- vagy fasorok útján egymással s az erdővel való összekötése van hátra. Ily módon azok a félnék bokorbújó madarak is hamar megtelepülnek a remizekben, amelyek nagyobb szabad tereket nem örömezt repülnek át.

Ahol remizek még nem volnának, létesítsünk ilyeneket minél előbb, nemcsak hasznos madaraink, de vadjaink érdekében is. A lehetőleg csekély árnyékot adó fák alá (cser, tölgy, stb.) mindjárt kerekded csoportokba ültessük a bokrokat s a köztük maradt tisztásokat nyesséssel tartsuk fenn.

Galagonyát és kökényt ültessünk főtömegben, ehhez *fagyalt, somot, bangitaféléket (Viburnum), gyertyánt (Carpinus)* stb. vehetünk, köztük elszórtan *bodzabokrot, borókat*. Az egész remizt kettős vagy háromszoros, nyesséssel is sűrített vadrózsasövénynyel szeghetjük be.

Sok magevő énekes, kenderike, tengelicz, zöl-

* A fákat körítő bokorgyűrűk (galagonya, orgonabokor, egres stb.) a fülemüle- és poszátafélék kiválóan kedvelt fészkelőhelyei!

** Berlepsch; Der gesamte Vogelschutz. 9. kiadás, p. 41.

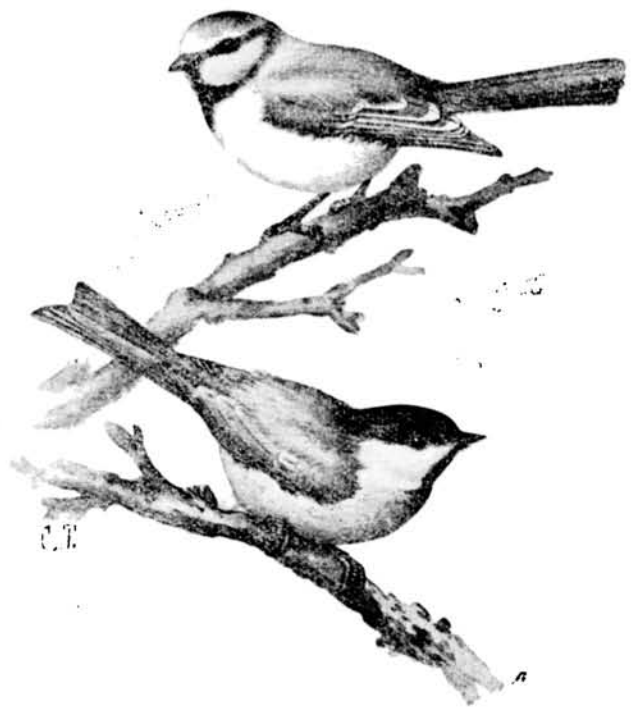
dike, csicsörke a *gömbökécsze* (*Robinia umbraculifera* D. C.) kedveli különösen s e fákra a kertekben is fészket rak. A sármányfélék meg a nedves árkok mentén húzódo törpe fűzfásorokhoz ragaszkodnak.

De a közönséges *léczfenyő* (*Abies excelsa* D. C.) lombjai közé is igen sok magevő énekesmadár rakja fészket. Ha e fenyőt egymástól két méternyire haladó kettős sorba ültetjük s a fiatal fák vezérhajtásait ismételten elvágjuk, a harántul terjeszkedő és rendkívül elsűrűsödő bokorsor nemesak kiváló fészkelőhely, de — mint Berlepsch báró seebachi birtokán látható — idővel olyan átjárhatatlan, felülről is teljesen fedett sikátort alkot, mely a mező vadjainak is kitünő födözéket ad ragadozó madár és hófűvés ellen.

Berlepsch J. báró csodás madárbőségű seebachi mintatelepén csaknem csupa mesterségesen nevelt bokorsorozat és remiz, úgynevezett „madárvédelmi ültetvény” van, melyekben a fészkek csaknem kivétel nélkül a mesterségesen létesített ágesomók közt találhatók.

Mutatóbaadom a 14-ik ábrán egy ilyen, fasormentén húzódo keskeny ültetvény vázlatos átmetszetét. *G* a galagonyasor átmetszete, a különféle (1² m. től 1² m.-ig terjedő) magasságban létesített fészektartó ágesomókkal. *V* az alacsonyban tartott közti védőbokrozat, *R* a háromsoros védő vadrózsasövény.

A 15. ábrán látható fészektartó ágbogot *Berlepsch* báró úgy hozta létre, hogy a felfelé nyúló ágat közvetlenül néhány rügy vagy oldalhajtás fölött nyeste

17. abra. Fent *Parus coroneus* L. alant *Parus palustris* L.

Mindkettő szájszájgyanú fészkel, 12 méterig felfele, olykor fátrepdesben is. Első költésük aprílban, a második júniusban. Megtelepíthetők kertekben, ligetekben, erdőszeleken.

el s az így keletkezett ágesomót egy év múltán az ábra szerint visszavágta.

A kerten s mezőn kívül az *erdő* is az a hely, hol csekély munkával sokat tehetünk a rovarkár ellen küzdő madársereg érdekében. Aho! csak lehet, hagyjuk meg a vágásokban az odvas fákat, sok hasznos odulakó madár kedvelt tanyáját. Egy egy ilyen madártanya elpusztításával sokszor esztendőkre fosztjuk meg az illető erdőrészt rovarirtó munkásaitól s az onnan elbujdosott madarak helyébe mesterséges fészkek révén is sokszor csak évek során lehet újakat telepíteni.

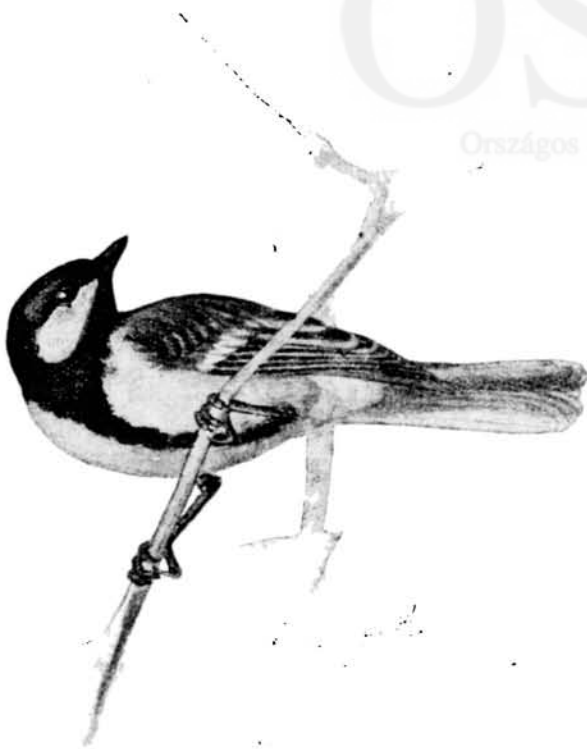
Szálerdők széleinek aljnövényzete nagyon sok bokorlakó énekesnek kiválóan kedvelt fészkelőhelye. Hagyjuk meg tehát azt az erdőaljat, ha csak 15–20 lépésnyi szélességben is és alakítsuk a fészkelésre meg előnyösebbé, nyesés vagy ágaknak esomóba kötése révén.

Az énekes madarra s a vadra egyaránt kártékony emlős és szárnyas ragadozóink irtása erdészeink es vadászaink részéről ügyis rendszeresen folyik. Csak arra hívom fel a figyelmet, hogy amely veszélyes fészkrabló a szürke varjú s a szarka, oly kevéssé az a *retési varjú*, mely kiváló gazdasági szerepe mellett e körülménynél fogva is kiméletet érdemel.

IV.

Eddig elért hazai és németországi eredmények.

Helyszűke miatt csak néhány példát említhetek fel. A Chernel István vezetéke alatt álló Kőszegi Madárvédő Egyesület több száz fészkelő kihalozásának, valamint teli etetés révén Kőszeg környékén a szén-cinegek számat három év alatt háromszorosára emelte.

Elszaporodtak ott az örvös légykapók s a csuszkák is. Téli etetés révén újban a fenyveszínre is megtelepült a közegi kertekben. Az egyik téli etető-készüléken naponta 150—160 madár evett. A siker egyik bizonyítéka az is, hogy a közegi kiscsodák is elismerték már, hogy a ciznegék elszaporodása óta sokkal kevesebb a hernyó a gyümölcsösökben.

Németországban már évtizedek munkájának eredményeit láthatjuk *Berlepsch J.* báró seebachi parkjában, hol minden bokor és fa a madártelepítés céljából van nevelve és átalakítva, 10 holdnyi területen évente 200—250 szabad fészék és vagy 80 lakott odu található. Erdejében 2000 fészekodu függ és csaknem valamennyi el van foglalva. Madárvédelmi ültetvényeiben pedig a bokorlakó madarak fészkeinek száza láthatók. Németországban akkora a kereslet a mesterséges fészekodvak és etetők után, hogy a büreni gyár évi szállítása 50—60.000 odura és több száz téli etetőre emelkedett. (Vége.)

Tavaszeji emlékek.

(Folyt. és vége).

Mozgalmas élet van körülöttem a tavakon, ide hallom a kacsák lubiczkolását, görgicselését, a szerelmes gácsérok érczes háp-háp-ját. Az apró csörgő kacsák hogy csörögnek; ha egy agyagkorsóban a benne levő kavicsokat rázzuk, tökéletesen utánozzuk a csörgő gácsérok szólását.

A zombékos között a bibiczek csapnak nagy vijjogást; de nem is arra való a tavaszi éjjel, hogy aludjanak, ezt vallják az apró szalonkák is.

Ebbe a méla hangzavarba — amely mégis oly gyönyörű összhang — egyszer csak mint a megütött ezüstharang, belesendül messziről jövő érczes gi-gá-gá, egy helyről, két helyről, végre sok helyről s mindig közelebről.

Remegve fohászodom Szt. Huberthez!

Most már köröskörül szólnak e remek madarak, közel, messze, de a sötétben nem látok semmit.

Most jön egy falka nekem — a hang után ítélve; térdelek a gödörben, pedig ha kint állok, akkor sem látnak meg. PP-re van töltve jó kis Pieper fegyverem; csakugyan nekem jönnek... meresztem a szememet a hang felé, de bizony csakis akkor tudtam kivenni a csapat nagy madarat, mikor már majdnem a fejem felett voltak. Szokás szerint szélében, egy rajvonalban jöttek; belegyujtok a közepébe, ... prnn ... — hallom a göbeecsapást — ... összegabalyodnak ... a másik csőből közéjük ... prnn ... megint csak úgy; esni nem láttam, puffenést nem hallottam s mihamar eltűntek a sötétben.

Ördög és pokol! ez nem lehet, hisz hallottam, hogy mindkétszer csapta őket; biztosan távolabb esett le... fel akarok állni, hogy megkeressem s akkor látom, hogy térdig el vagyok temetve. Hát az én drágalátos kutyám kitepte a köröt s ezzel leszakította a gödör egyik partját, ami azután rám dült; de hát mit láttam én ezt, mikor én az égben jártam!

Keresett szorgalmasan a Lord is, — mert meg kell jegyeznem az igazság kedvéért, hogy így hívták e jeles állatot — de bizony nem találtunk mi semmit. Lövéseimre vagy 5 percig megszűnt a gágogás, de azután újra kezdődött e gyönyörű hangverseny. Iste-

nemre mondom, hogy ily remek hangversenyt sem azelőtt, sem azóta nem hallottam; az a sok ezer ércz-torkú madár különböző érczes hangja egy gyönyörű harmóniává olvadt össze. Lehet, hogy másnak kellemetlen libagágogás lett volna, de engem valósággal elbűvölt.

Kisebb-nagyobb csapatokban, párosával, egyenként folyton húztak a libák a nagy tóba, a kis tóba s amint egy-egy csapat leereszkedett a vízbe, néha oly zavart csaptak, hogy az első perczen azt hittem, szélvihar jön. S a falkák gyakran oly közel jöttek, hogy szárnyuhogásukat tisztán hallottam és mégsem tudtam őket meglátni; vaktában meg nem akartam durrogatni. Vártam a hold feljövételére. Csipős hideg volt, de én nem fáztam, sőt még melegem volt.

Végre kezdett a keleti égbolton derengni. Ezüst szürke fátyol vonta be az eget. Jön fel a hold. A libák folyton jöttek mentek. Egyes gunárok a szelid gunárhoz hasonló „ge-ge“-géssel jöttek az apró tavakhoz, vagy a zombékoshoz, ahol már igen sok liba lehetett a sekély tócsogóban.

Ahogy a hold feljött, mesébe illő látványban volt részem gyönyörködni. Holdtölte után volt ez pár nappal; a hold ezüstös sugarai gyönyörűen megvilágították az egész vidéket, messze el lehetett látni a földön; az ég világos-szürke lett. Jó háttér, amelyen látni lehetett a közelebb húzó lúdfalkákat. Hátam mögött a nagy tó sötétségben, balra tőlem egy kis kerek tó s előttem szélében hosszában a nagy zombékos, egy ezüstfehér tükör, néhol apró sötét pontok feketélnek benne. E víztükör felett emelkedik a hold a keleti égbolton, mindjobban igyekezve kibontakozni ezüstös fátyolai közül.

Észrevettem, hogy a zombékos széle felett, meg a kis tó körül jár a legtöbb liba; otthagya a legördömet, egészen a zombékos szélére mentem s ott a puha gyepre térdelve vártam a szerencsét.

Most már meglehetősen lehetett látni; megint tart felém egy gágogó csapat. Leguggolok. A föld sötét háttér s így nem vesznek észre. A hang jön egyenesen nekem, végre látom ez isteni madarakat a hold-sugárból kibontakozni, várom, míg a fejem felett lesznek. No most, szélében jönnek, a közepén talán kettő a második sorban jön, oda nekik, jobb cső... balcső... prnn... prnn... hallom megint; összekavarodik az egész... csak várom már, hogy hány esik... egy se... eltűnnek a sötétben. No, de már ez borzasztó; nézem a puskámat, történeimet. Igen, kettő hiányzik a zsebembe tett PP sek közül.

Kezdek gondolkozni: találni találtam, az bizonyos. De jól nem, az is bizonyos. Mi a baj? Puskám jó! A törtények szintén! — hisz magam csinálom. Magasan jöttek?... Hát ezt, megvallva az igazat, nem tudnám meghatározni; abban a különös világításban lehetetlen megbecsülni a távolságot; hanem azt tudom, hogy kacsát sokat lőttem holdvilágnál oly magasról, ha nem magasabbról.

Elvesztettem a puskámban s önmagamban való bizalmamat. Egész csüggedés vett rajtam erőt. Eszembe jutott most a sok mese a vadlibáról, hogy nem fogja azt a göbees; kezdtem hitelt adni neki; meg hogy hátulról kell löni, hogy a göbees a tollak közé fűrődjék, no hát ez igen szép dolog úgy elméletben, hanem itt bizony nem gyakorolható, mert ha én túleresztem a libákat a fejem felett, akkor már el is tűntek a sötétben.

De amikor még egyszer beledupláztam egy csapat libába és megint csak ropogás és semmi puffe-

nés, akkor már elhagyott a béketűrés, futóra töltöttem; az is csak ropog, pattog, de liba nem hull. Hát csak szerenese, hogy alábbhagyott a húzás s végre meg is szünt, mert talán a guta ütött volna meg mérgemben.

Haza indultam, de keményen megfogadtam, hogy holnap tópuskával jövök ki s vastag ficzkóra töltöm a töltényeket s ha az sem elég, hát fiók ágyút keríttek valahonnan.

Hát biz' én azon az éjszakán, illetve csak féléjszakán, összefogdostam valami feltuczat libát, amit megsebeztem — már tudniillik álomban. Másnap meg valószínű holdkóros voltam, a liba hangverseny mindig a fülemben csengett, libákat láttam mindenütt magam előtt és amellet készítettem erősen a boszuló hadjáratra.

Sajnos, 6—8—10 es puskát nem tudtam sehoh keríteni s így 12-sel kellett megelégednem: 6½ grammos töltényeket készítettem ficzkóval, 12 szem egybe egybe.

Kora délután már kint voltam. Az öreg esőszit körülményesen kikérdeztem, nem lelt-e libákat a környéken: de biz' az egyet sem lelt, legalább így mondta, magam is kerestem, de hasztalan. Napszállta előtt már benn ültem a gödrömben s ezúttal kutya nélkül.

Hanem én nem tudom, azok a libák megszagoltak valamit, húztak még világossal is, de oly magasan, hogy lövést sem tehettem rájuk, pedig szépen a fejem felett jöttek.

Szép magasan jön egy falka, a leszálló nap gyönyörűen világítja meg e hatalmas madarakat (vetési ludak). Csak néha-néha szólal meg egyik-másik gunár; mikor a tó közepe felé érnek, felbomlik a rend, egy gomolyaggá vegyülnek össze s hangos örömteljes gágogással ereszkednek alá kiterjesztett szárnyakkal és farokkal. Amint a tó tükre felé érnek, újra szárnyra kapnak s hatalmas csapásokkal szárnyalnak tova a víztükör felett, keresve alkalmas leszálló helyet. Nemsokára lelnék is s nagy pacskolással ereszkednek a vízbe, felriasztva onnan az apró kaesafeléket.

Mindezt én igen szépen látom, mert körülbelül 250 lépésre történik tőlem, de hát messze van ez göbecses puskának.

Megint jön egy csapat, látom jó messziről, még világos van, egyenesen nekem, de magasan. Mindegy, megpróbálom a ficzkót; körülbelül 100 méter magasan vannak, oda ereszktek... prnn!... no jól van már, gondolom magamban s várom, melyik fog kipotyogni a gomolyagból... csak nem esik... el is mentek s egy sem esett.

Rettenetes! hát még a ficzko is kevés 6½ grammal, ide igazán már fiók ágyú kell — megelődöm magamban. Az igaz, hogy egy kicsit magasan jöttek.

Jön több csapat is, de mind magasan. Hej! ha úgy jönnétek, mint tegnap.

Ekközben besötétedik; már nem látom a húzó libákat, csak lármájukat és szárnyusogásukat hallom. E susogás, vagyis inkább huhogás különösen erősen hallatszik, ha a víz felett repül a liba s már le akar szállni. Ilyenkor a hu-hu hangba igen erős perezegés (dz-dz) vegyül bele.

Teljes sötét lett, semmit sem láttam, pedig a libák igen közel járhattak hozzám. A hold igen későn jött fel, úgy hogy már akkor elesendesegett a hangverseny. Egy pár magános gezegő gunár jött meg, de az sem lövesse.

Harmadnap megint kimentem. Nappal és alkonyatkor megint magasan húztak, este, vagyis éjjel

meg az orrom hegyét sem láttam. Többször azután nem is volt alkalmam húzásra menni.

Ilyen eredménytelen volt az én első libavadáratom, ahol azonban gazdag tapasztalatokat szereztem. Sokat eltűnődtem én azután azon, hogy lehetett az, hogy a liba még a ficzkós lövést is elvitte. De azután rájöttem, hogy nagy bolond voltam én, mikor ficzkóval, meg PP-sel ágyúztam a libákra.

Mert az feltétlen áll, hogy a hasán és mellén csak a nagyon közelről tett lövés hatol át s csakis durva göbecsesel. Tehát csakis arra kell törekedni, hogy vagy a szárnyát, nyakát, vagy fejét érje a lövés. Már most ha én PP-sel lövök libára, PP körülbelül 30 szem megy egy 16-os tölténybe, ez a 30 szem már 40—60 lépésnél annyira szóródik, sűrűn hordó fegyverből is, hogy óriási vakszerenese lenne az, hogy a pár szem közül, ami a libát éri, egy szem épen a szárnyát, nyakát vagy fejét érné. A legnagyobb valószínűség, hogy e göbecsszemek a begyét, hasát vagy szárnytollait érik s így kárt nem tesznek a madárban.

Még inkább így van a dolog a ficzkóval. Abból a 9 szemből hány éri ugyan azt a madarat pl. 80—200 lépésről? Nagyon jó, ha egy is eltalálja s hogy ez az egy szem épen a fejét, a vékony nyakát s szárnyesontokat eltalálja, ehhez már igazán nagy szerencséjének kell lenni az embernek. Legtöbbször kimarad a cél a ritkán haladó göbecsek között.

Nem czélszerűbb-e tehát apróbb göbecsesel löni?

Szerintem igenis czélszerűbb, sőt csakis így lehet eredményt elérni.

Nézünk csak! Egy 16-os töltényben 4-es göbecsből van 75 szem, 2ből 55 szem, világos tehát, hogy ezekkel sokkal több szem fogja érni ugyanazt a nagyságú czélfelületet, mint a 30 szem PP-ből, meg a 9 szem ficzkóból s ha pedig több szem éri a libát, akkor az eshetőség is nagyobb, hogy valamelyik szem fejen, nyakon vagy szárnyon találja. Persze, messzire ne löjünk; ha nagyobb távolságra akarunk löni, ott a golyós fegyver.

Hogy az én libáimmal hogy történt a dolog, azt is sejtem. Szép nagy darab cél egy kiterjesztett szárnyú lúd, de mi a legnagyobb felületű itt? A két szárny, ebben pedig a vékony szárnyesonton kívül más megsebezhető nincs; pedig legtöbbször a szárnytollakat éri a göbecs, amikor ugyan hangos koppanással jelzi, hogy talált, de a madárban kárt nem tesz.

Ebből is látható, hogy mily sűrűn kell találni a lövésnek különösen egy olyan madarat, ahol a begy és a has mintegy vértelve van. Az én lövéseim is valószínűleg a szárnytollakat érték s azok ropogását hallottam.

E tapasztalatokból kifolyólag tudom megbecsülni, hogy mit tesz, a vadlibát zsákmányul ejteni. Vannak az igaz helyek, ahol elejtése könnyű, de azért általánosságban mondhatjuk, hogy az alföldi vadász legóhajtottabb zsákmányai közé tartozik mindig a vadliba is.

Nagy Jenő.

Apró közlemények.

„Szent Hubertus“ vadászlámpa.

Hosszas megfontolás eredményeként olyan lámpával léphetek a tisztelt vadásztársak elé, amelylyel bizonyára örömet és méltó lelkesedést fogok kelteni.

Az éj sötétségében mozgó vadat bármikor, teljes világosság mellett látni és elejteni ezután nem tartozik többé a lehetetlenségek közé.

Nappali fényt lehet sötét éjjel produkálni pillanat alatt; akár eserkészeten, akár lesen, úgy apró, mint nagy vadra kiválóan alkalmas és könnyen kezelhető szerkezettel állítottam össze egy erős fényű acetylen (robbanástól mentes) lámpát, amely használatkor folyton égő állapotban lévén, zárt állapotában semmi fényt nem sejtet és mégis bármely pillanatban teljesen nappali fényt áraszt körülbelül 60–80 méter távolságra, de legalább 5 méter szélességben! A vadászok minden igényének megfelel ez a lámpa, mert a bevilágítandó területen a legkisebb vad is láthatóvá válik és esetleg czélba véve el is ejthető. Az a vakító fény ugyanis, amely a lámpa reflektora által a vadat éri, mintegy megbűvöli a vadat és mert a kíváncsiság a hirtelen fényre színvakká is teszi és a vadat mintegy leköti, annyira zavarba hozza, hogy elugrásra, megfutmodásra nem is gondol, annál kevésbé, mert az egész időszak alatt, természetesen mindig jó szél alatt állva, embert látni nem képes és még kevésbé érzi meg a veszedelmet.

Amint azután a fényre ninesen szükség többé, teljesen elzárható a készülék minden zaj nélkül. Szóval éjjeli vadászatra nélkülözhetetlen lámpáról van szó és aki egyszer próbát tesz egy ilyen lámpával lesen, akár pedig eserkészeten, az sohasem fog többé bosszankodni azon, hogy ha szarvasbögés idején a legszebb szarvasbika a sűrűből csak éjjel vált ki és vonul háremével megszokott helyére. De a dűvadak, különösen a medve és vaddisznó is leginkább éjjelenként keresik fel a nekik élvezetes esemegét: zabot, tengerit, és burgonyát, így tehát ezekkel szemben is könnyebb a vadász helyzete, mint azelőtt volt. A farkast és hiuzt is alig láthatni nappal, mert ritkán indulnak rabló útjukra máskor, mint éjjel: mi sem lesz tehát könnyebb, kivált ha a váltókat ismerjük, mint ezeknek a rendkívül kártékony vadaknak a teljes megtizedelése.

Páratlan élvezetet nyer a vadász a szalonkaes és különösen a vadréce, vadlúd és minden más szárnyasvad huzásának idején: különösen nagyobb sötétség mellett egész biztosan láthatóvá válik a vonuló szárnyasvad közel 50–60 méter magasságban. Ez olyan, aminőre azelőtt gondolni is alig lehetett, mert bizony fegyvereinkkel ritkán lövünk magasabb distanziákra, mint 50 méterre, de hát nemesak egyszer, hanem egymásután többször is applikálhatunk lövést, mert a lámpa fényével épúgy, mint a fegyverrel is kísérhető a szárnyas vad egész addig, amíg lőtávolságban van.

E lámpák megszerzését igaz vadász módjára minden korrekt vadásznak aki nem a vadpusztítást, hanem az élvezettel párosult vadászatot szereti és becsüli — a legmelegebben ajánlhatom, amál is inkább, mert a meg-

szerezése, amire nagy súlyt helyeztem, nem kíván nagy áldozatot, — ára teljes felszereléssel együtt 65 korona és csakis kizárólag Bárdi József acetylen-lámpagyárosnál Gyár-utca 10. szám alatt kapható, — sőt azt lehet mondani, hogy egy ilyen tökéletes lámpa aránylag olcsóbb is, mint minden eddig használatban volt, de praktikusnak nem bizonyult más vadászlámpa.

Budapest, 1906 április hava.

Vadászüdvvel
Borovszky Károly.

Megfigyelések a réti sas életéből.

Néhány évvel ezelőtt december hóban, a jászkiséri határban, igen szépen kifejtett nagy réti sast hoztak nekem kitömés végett; közel egy birtokhoz a kútgémről lőtték le. Gyomrában, félig megemésztett állapotban, egy erdei szalonkának a maradványait, az egyik lábát, csőrét és a dolmányának néhány tollát találtam. Ugyancbben a határban utaztam akkortájt; tőlem mintegy 400 lépésre ült egy réti sas a földön, körülötte vagy 30–40 vetési varjú károgyva ugrándozott, de nem mertek hozzá egy jókora lépésnél közelebb hatolni. Leszálltam a kocsiról és közelebb menve láttam, hogy a sas nagyban lakmározik, de hogy mit? azt nem vehettem ki. Egyszerre csak felrepült; lönöm azonban a nagy távolság miatt még nem lehetett és így eltűnt szemeim elől. A varjak szintén felrepültek és elszálltak különféle irányban.

Amikor arra a helyre értem, ahol a sas volt, egy varjúnak az összes nagyobb tollait ott találtam, de a csőre és a lábak hiányoztak, tehát a sas azokat is vagy legyűrte a gyomrába, vagy elvitte; pedig nem vettem észre, hogy valamit czipelt volna, de a varjak sem vihették el, mert nem is voltak közvetlen ott, ahol a sas lakmározott. Ebből arra a meggyőződésre jutottam, hogy a sas engem közeledni látva, akként sietette reggelijét — délelőtt volt — hogy a varjút, miután már előbb nagyobb tollaitól megkoppasztotta, talán egy-két darabra széttépve, lenyelte csőröstül-lábastul.

Steinwaller Ödön.

Intézetünkben 16 pár jó közepes

ÓZAGANCS

jutányosan eladó. — Érdeklődőknek

szívesen adunk felvilágosítást.

„A TERMÉSZET“ V. évfolyamának
XVIII., XIX. és XXIV., a VI. évfolyam IV. és
IX. számait visszaváltja kiadóhivatalunk.

Dr. Lendl Adolf preparatóriuma

Telefon 194.

Budapest, II., Donáti-u. 7.

Telefon 194

Budapest, 1892: arany érem.
 Debreczen, 1894: első. all. érem.
 Leipzig, 1894: díszoklevél.
 Lemberg, 1894: elismerő oklevél.
 Zenta, 1895: első arany-érem.
 Moszkva, 1896: első ezüst-érem.
 Budapest, mill. kiáll. 1896. 2. érem
 Ludenseheid 1897: ezüst-érem.
 Brüsszel, 1897: arany érem.
 Temesvár, 1900: díszoklevél.
 Paris, 1900: 2. arany érem.
 Pecs, ny. 1902: arany érem.

Legmagasabb és magas elismerések

A Vallás- és Közköztartási, a Földművelésügyi Minisztériumok és Budapest Székes Főváros Tanácsának, a Múzeumok és Könyvtárak országos Főfelügyelőségének ajánlása.

A M. N. Múzeum és Európa elsőrangú múzeumainak szállítója.

Pontos címét és esetleg vasúti állomás megjelölését kérjük.

MAGYAR TANSZERKÉSZÍTŐ-INTÉZET

FELDMANN GYULA

BUDAPEST, VI., FELSŐ-ERDŐSOR 5.

(TELEFON 17-23.)

Minden irányú iskola t. vezetőinek, tanárainak és tanítóinak szives figyelmébe ajánlja

hazai saját gyártású

fizikai, kémiai, természetrajzi és geometriai tanszereit.

Üvegtechnikai intézet.

Szakosított tanácsosai és tájékoztató költségvetéssel szívesen szolgálunk iskolák felszerelése alkalmával. Újabb szerkezetű tanszerek elkészítését és tanszerek javítását elvállaljuk; mechanikai és üvegtechnikai precíziós munkákat elfogadunk

Arjegyzekek ingyen és bérmentve.

A m. kir. Vallás- és Közköztartási Miniszter a Feldmann Gyula féle fizikai és kémiai tanszergyártó és üvegtechnikai intézetet az ennélfelül beszerzési forrásokból ajánlott hazai czégek közé utólagosan felvette. (Hivatalos Közlöny X. II. 229.)

A m. kir. Vallás- és Közköztartási Miniszter Feldmann Gyula budapesti tanszergyártó által készített természetrajzi eszközökből a részletes jegyzékben felsorolt fizikai alap- és kibővített felszerelési jegyzéket a népi-iskolák számára tanszerengedélyezte és az engedélyezett tanszerek jegyzékébe felvette. (Hivatalos Közlöny. X. 17. 360.) (40782. 1902.)

Hogy miért

gyarapodnak a kutyák jobban, ha a **FATTINGER-FÉLE** szabadalmazott húsrostos kutyalepénynyel

etetik, mint más tápszer használatának könyven érthető, ha tekintettel vesszük, hogy Fattinger húsrostos kutyalepénye kevesebb, keverve mindazon tápanyagokat tartalmazza, melyek a kutya szívesen szívesleg elfogadja.

A bécsi, budapesti, prágai állatorvosi intézetek és a legkiválóbb tenyésztők a kutyákat legszívesebben a Fattinger féle kutyalepénynyel etetik, mely tápszer az állatorvosok is a legmegelőbb ajánlják.

50 kg. 22 korona, 5 kilós bérmentes csomag 3 korona. Juttatható és tenyésztő szabályokat tartó mazo fizetett megengedéssel ingyen küldünk. **Fiatal kutyák, gyengeszervezetű kutyák stb. részére készült eszszertű tápszeréről szolo arjegyzekeket ingyen és bérmentesen küldünk.**

FATTINGER ÉS TÁRSA

Állateledelgyára

Wien (Bécs), Wieden.

200 első díj!

Utánzóok értéktelenek!

Intézetünkben kapható könyvek:

Lendl, Állatok kitéméséről,	3 kor. -- III
Kohaut-Lendl, Mikroszkópi gyakorlat elemei, 2 kötet	9 " " "
Kohaut, Madármeghatározó	elfogyott
Lakatos, Császármadár	60 " "
" Nappali orymadarak	3 " "
Györfly, Növénygyűjtés	60 " "
Frisvaldszky, Aves Hungariae	3 " "

Megkezdődött a tavaszi vadászat.

Tisztelettel ajánljuk preparáló intézetünket a vadászó közönség szives figyelmébe.

Kérjük t. előfizetőinket, akik még hátrálékban vannak az előfizetési díjakkal, hogy mielőbb rendezzék tartozásukat, nehogy a lap szétküldésében zavar támadjon.

FOTO-CZINKOGRAFIAI MŰINTÉZET.

MŰVÉSZETI SOKSZOROSÍTÁSOK.

Citthék folyóiratok, könyvek, arjegyzekek és tudományos művek számára, kitűnő kivitelben, legjobb módszerek szerint előállítva.

Czám csakis: BUDAPEST, VI. ker., Hajós-utca 32. szám.

Jutányos árak.

TELEFON 18-99.

Jutányos árak.

A FOTÓ-CZINKOGRAFIAI MŰINTÉZET igazgatója Budapest, II., Donáti u. 7. dr. Lendl Adolf intézetében. Nyomatott Weszlényi Géza könyvnyomdájában Szeged, Aradi utca 6.

